

บทที่ 5 วัยเด็กก่อน

เค้าโครงเรื่อง

1. การแบ่งช่วงระยะเวลาและความสำคัญของวัยเด็กก่อน
 - 1.1 การแบ่งช่วงระยะเวลาของวัยเด็กก่อน
 - 1.2 ความสำคัญของวัยเด็กก่อน
2. พัฒนาการทางด้านร่างกายของวัยเด็กก่อน
 - 2.1 การเปลี่ยนแปลงร่างกายภายนอก
 - 2.2 การเปลี่ยนแปลงอวัยวะภายในร่างกาย
3. กิจกรรมและการเคลื่อนไหวของวัยเด็กก่อน
 - 3.1 กิจกรรมเคลื่อนไหวเนื่องมาจากปฏิกิริยาสะท้อน
 - 3.2 กิจกรรมการเคลื่อนไหวเนื่องมาจากความสามารถควบคุมได้
4. พัฒนาการทางภาษาของวัยเด็กก่อน
 - 4.1 ลักษณะการแสดงออกทางภาษาก่อนที่จะมีการพูด
 - 4.2 ความเข้าใจ
 - 4.3 การเรียนรู้ที่จะพูด
5. พัฒนาการทางด้านอารมณ์ของวัยเด็กก่อน

สาระสำคัญ

1. วัยเด็กก่อน หมายถึง เด็กที่มีอายุ 2 สัปดาห์-2 ปี ช่วงนี้มีความสำคัญคือเด็กก่อนจะต้องได้รับการอบรมเลี้ยงดูและเสริมสร้างพฤติกรรม ทักษะคติที่มีต่อตนเองและผู้อื่น การแสดงออกทางอารมณ์ได้อย่างเหมาะสมถูกต้องตรงกับความเป็นจริง
2. พัฒนาการทางด้านร่างกายภายนอกของวัยเด็กก่อนได้แก่ ความสูง น้ำหนัก สัดส่วนของร่างกาย กระดูก กล้ามเนื้อ และฟัน จะเริ่มมีวุฒิภาวะมากขึ้นตามลำดับ

เช่นเดียวกับพัฒนาการของอวัยวะภายในร่างกาย ผลคือ ทำให้เด็กมีความสามารถในการควบคุม การนอนหลับ การกิน การขับถ่ายของเสียออกจากร่างกายได้ดีขึ้น

3. กิจกรรมการเคลื่อนไหวของวัยเด็กก่อนมีลักษณะที่สำคัญ 2 ประการคือ (1) การเคลื่อนไหวเนื่องมาจากปฏิกิริยาสะท้อนโดยที่เด็กจะมีปฏิกิริยาตอบสนอง เมื่อได้รับสิ่งเร้าทำให้เกิดพฤติกรรม (2) กิจกรรมการเคลื่อนไหวของร่างกาย อันได้แก่การควบคุมกล้ามเนื้อส่วนต่าง ๆ ของร่างกายและการฝึกทักษะของอวัยวะส่วนนั้น ๆ ซึ่งพัฒนาการทางด้านร่างกายนี้ เด็กจะมีวุฒิภาวะเพิ่มมากขึ้นตามลำดับ

4. พัฒนาการทางภาษาของวัยเด็กก่อน เริ่มจากการเปล่งเสียงครั้งแรกคือการร้องไห้ การส่งเสียงครางในลำคอ ออกเสียงอ้อแอ้ หลังจากนั้นเด็กจะเรียนรู้ภาษาโดยการสังเกตท่าทาง การแสดงออก น้ำเสียงผู้พูด รวมทั้งการฝึกออกเสียงด้วยตนเอง ฝึกพูดคำศัพท์ใหม่ ๆ และเริ่มสร้างเป็นประโยค ซึ่งเด็กก่อนจะสามารถทำได้ดีมากขึ้นตามลำดับ

5. พัฒนาการทางด้านอารมณ์ของวัยเด็กก่อนมี 2 ลักษณะ คือ อารมณ์พอใจและอารมณ์ไม่พอใจ โดยจะเริ่มเกิดขึ้นในระยะ 1-2 เดือนแรก เพราะในวัยนี้เด็กสามารถปรับตัวทางด้านร่างกายได้เรียบร้อยแล้ว และเริ่มมีความต้องการเป็นของตนเอง ดังนั้นในวัยเด็กก่อนจำเป็นต้องเสริมสร้างให้เด็กมีวุฒิภาวะทางอารมณ์ โดยการฝึกให้มีความอดทน รู้จักการรอคอย สามารถจะอยู่ตามลำพังได้

จุดประสงค์ของการเรียนรู้

หลังจากที่นักศึกษาได้เรียนรู้บทนี้ไปแล้วจะสามารถ

1. จำแนกช่วงระยะเวลา และบอกถึงความสำคัญของวัยเด็กก่อนได้อย่างถูกต้อง
2. อธิบายลักษณะการเปลี่ยนแปลงของร่างกายทั้งภายในและภายนอกได้อย่างถูกต้อง
3. แยกแยะและบอกถึงลักษณะกิจกรรมการเคลื่อนไหวของร่างกายได้อย่างถูกต้อง
4. อธิบายลำดับขั้นพัฒนาการทางภาษาของวัยเด็กก่อนได้อย่างถูกต้อง
5. อธิบายลักษณะพัฒนาการทางด้านอารมณ์ของวัยเด็กก่อนได้อย่างถูกต้อง

1. การแบ่งช่วงระยะเวลาและความสำคัญของวัยเด็กอ่อน

1.1 การแบ่งช่วงระยะเวลาของวัยเด็กอ่อน

วัยเด็กอ่อนเริ่มต้นตั้งแต่วัยทารกแรกเกิดได้สิ้นสุดลงซึ่งมีอายุประมาณ 2 สัปดาห์ไปจนทารกมีอายุได้ประมาณ 2 ขวบ เด็กวัยนี้เริ่มเป็นอิสระและสามารถกระทำกิจกรรมต่าง ๆ ได้อย่างมากมาย ความต้องการในการช่วยเหลือในเรื่องต่าง ๆ ของทารกจะลดน้อยลง แต่วัยนี้จะมีพัฒนาการทางด้านร่างกายเพิ่มมากขึ้น กล่าวคือ ทารกมีความสามารถและเริ่มที่จะนั่ง ยืน เดิน และกระทำในสิ่งต่าง ๆ ที่เขาต้องการจะกระทำได้ และการกระทำของเด็กอาจจะเรียกว่าเป็นความสามารถที่จะกระทำกิจกรรมต่าง ๆ ได้เพิ่มมากขึ้นนั่นเอง

1.2 ความสำคัญของวัยเด็กอ่อน

ลักษณะของเด็กอ่อนที่สำคัญ คือ เป็นช่วงระยะเวลาที่มีอันตรายมากอีกช่วงหนึ่ง แม้ว่าเด็กมีความสามารถในการกระทำกิจกรรมต่าง ๆ ด้วยตนเองได้มากก็ตาม แต่เด็กอ่อนยังคงต้องการได้รับการเอาใจใส่ดูแลเป็นพิเศษอีกด้วย ลักษณะที่สำคัญของวัยเด็กอ่อนประกอบด้วย

วัยเด็กอ่อนเป็นช่วงระยะเวลาที่สำคัญต่อการพัฒนาลักษณะพื้นฐานของชีวิต

ในช่วงชีวิตของเด็กอายุระหว่าง 2 สัปดาห์ ถึง 2 ปี เด็กจะต้องได้รับสิ่งที่เป็นพื้นฐานจำเป็นสำหรับการดำเนินชีวิต ซึ่งประกอบด้วย แบบแผนของพฤติกรรมทัศนคติที่มีต่อตนเอง และมีต่อผู้อื่น รวมทั้งรูปแบบของการแสดงออกทางอารมณ์ที่จะปรากฏขึ้น ลักษณะดังกล่าวนี้เป็นลักษณะที่ควรจะได้รับ การหล่อหลอมในระยะเวลาที่ได้กล่าวมานี้เท่านั้น ถ้าลักษณะทั้ง 3 ลักษณะของเด็กไม่เกิดขึ้น หรือไม่มั่นคงพอ จะทำให้เด็กไม่สามารถเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมหรือไม่สามารถทำให้พฤติกรรมดีขึ้นได้ แต่อย่างไรก็ตาม แม้ว่าเด็กจะได้รับความรู้สึกที่มั่นคงมาแล้วก็ตาม แต่ต้องมาเผชิญกับสิ่งที่ไม่เคยเรียนรู้มาก่อนจะมีผลทำให้เด็กเกิดความสับสนและตึงเครียดได้เช่นกัน

วัยเด็กอ่อนเป็นช่วงที่มีอันตราย

แม้ว่าวัยเด็กอ่อนได้รับการดูแลรักษาที่ดี แต่เด็กอ่อนก็ยังคงต้องเผชิญกับการใช้ยารักษาโรค ฉะนั้นเด็กอ่อนจึงยังคงมีอัตราการตายที่สูงอยู่อย่างไม่เปลี่ยนแปลง ผลจากการศึกษาพบว่า เด็กจำนวน 2/3 ที่มีการตายในปีแรกของชีวิตนั้นจะอยู่ในช่วงเดือนแรกของชีวิตแต่หลังจากเด็กอ่อนอายุได้ 1 เดือนผ่านไปแล้ว อัตราการตายของเด็กจะลดลง และยังคงพบต่อไปอีกว่า ในปีแรกของชีวิตนั้น เด็กชายจะมีอัตราการตายมากกว่าเด็กหญิงถึง 33 เปอร์เซ็นต์

ส่วนในปีที่ 2 ของชีวิตเด็กนั้น เด็กอาจเผชิญกับความตายได้เช่นกัน โดยมีสาเหตุ
 เนื่องจาก อุบัติเหตุ ซึ่งเป็นผลสืบเนื่องมาจากความอยากรู้อยากเห็นของเด็กเพราะเด็กชอบที่จะ
 สำรวจสภาพแวดล้อมต่าง ๆ

เด็กอ่อนต้องการได้รับความช่วยเหลือจากบุคคลอื่น

การต้องการความช่วยเหลือและความต้องการการพึ่งพาของวัยเด็กอ่อนนั้น เด็กจะได้รับความช่วยเหลือจากผู้ใหญ่หรือเด็กอื่นที่มีอายุมากกว่า โดยทั่วไปแล้ว วัยเด็กอ่อนมักขาดโอกาสได้รับความช่วยเหลือจากผู้อื่นได้ง่าย เพราะเด็กไม่สามารถช่วยตนเองได้ดี และบิดามารดาที่ไม่ได้ให้ความสนใจเท่าที่ควร ถ้าเด็กคนใดได้รับความช่วยเหลือจากผู้ใหญ่ได้อย่างเหมาะสม จึงจะทำให้เด็กคนนั้นมีพัฒนาการต่อไปได้เป็นอย่างดี แต่ถ้าเด็กคนใดไม่ได้รับการช่วยเหลือจากผู้ใหญ่อย่างเหมาะสมจะทำให้เด็กเกิดความคับข้องใจ เมื่อเด็กเกิดความรู้สึกคับข้องใจจะมีผลทำให้เด็กพยายามที่จะกระทำในสิ่งต่าง ๆ อย่างสุดความสามารถและจะพยายามทำทุกวิถีทางซึ่งผลที่ได้รับต่อมามีจะทำให้เด็กคนนั้นเกิดความรู้สึกต่อต้านและไม่ยอมรับในสิ่งต่าง ๆ มากยิ่งขึ้น

กิจกรรมการเรียนรู้ 1

จงเติมคำหรือข้อความลงในช่องว่างให้ถูกต้อง และให้เลือกคำตอบที่ถูกต้องที่สุดเพียงคำตอบเดียว

1. ในวัยเด็กอ่อน ถ้าไม่ได้รับการช่วยเหลือจากผู้ใหญ่อย่างเหมาะสมแล้วจะทำให้ทารกเกิดสิ่งใด

ก. ถั่ว	ข. อาย
ค. คับข้องใจ	ง. ช่วยเหลือตนเอง
2. วัยเด็กอ่อน จัคว่าเด็กมีอายุระหว่าง.....
3. วัยเด็กอ่อนควรได้รับการตอบสนองในเรื่องใดมากที่สุด

ก. การปรับตัว	ข. การสร้างแบบแผนของชีวิต
ค. การเกิดปฏิกิริยาสะท้อน	ง. การเกิดอันตรายเนื่องจากอุบัติเหตุ
4. ลักษณะที่สำคัญของความสำคัญและความจำเป็นที่จะต้องศึกษาถึงวัยเด็กอ่อนคือข้อใด

ก. การปรับตัวได้	ข. เกิดปฏิกิริยาสะท้อนอย่างมากมาย
ค. มีพฤติกรรมมีคปกติ	ง. ต้องควรได้รับการช่วยเหลือจากผู้ใหญ่อย่างถูกต้อง
5. ในปีแรกของชีวิตนั้นเด็กอ่อนเพศ..... มีอัตราการตายสูงกว่า..... ถึง 33 เปอร์เซ็นต์

2. พัฒนาการทางด้านร่างกายของวัยเด็กก่อน

2.1 การเปลี่ยนแปลงร่างกายภายนอก

ความสูง

การเพิ่มความสูงของเด็กในระยะปีแรกจะมีการเพิ่มความสูงช้ากว่าน้ำหนัก แต่เมื่ออายุได้ 2 ขวบ การเพิ่มความสูงจะมีการเพิ่มอย่างรวดเร็ว เมื่อเด็กอายุได้ 4 เดือนจะมีความสูงประมาณ 23-24 นิ้ว เมื่อเด็กอายุ 8 เดือนจะมีความสูง 26-28 นิ้ว ครั้นอายุ 1 ปี เด็กจะมีความสูง 28-30 นิ้ว แต่พออายุได้ 2 ปีจะมีความสูง 32-34 นิ้ว

น้ำหนัก

เมื่อแรกคลอดนั้น เด็กเล็กจะสูญเสียน้ำหนัก แต่หลังจากที่เด็กได้มีการปรับตัวทางน้ำหนักได้ น้ำหนักของเด็กจะเพิ่มขึ้น จนกระทั่งเมื่อเด็กอายุได้ 1 เดือน น้ำหนักของเด็กจะหนักเพิ่มประมาณ 1 กิโลกรัม เพราะในช่วงระยะ 1 เดือนนี้ น้ำหนักของเด็กจะเพิ่มวันละ 30 กรัม ในเดือนที่ 2 น้ำหนักจะเพิ่มประมาณวันละ 25 กรัม จนกระทั่ง 3 เดือนผ่านไปอัตราการเพิ่มน้ำหนักของเด็กจะช้าลงเรื่อย ๆ

สัดส่วนของร่างกาย

เมื่อเด็กอายุได้ 6 เดือน สัดส่วนของร่างกายจะมีการเปลี่ยนแปลงเป็นรูปร่างแบบบางขึ้น การเปลี่ยนแปลงดังกล่าวจะมีลักษณะการเปลี่ยนแปลงอย่างช้า ๆ โดยที่การเจริญเติบโตทางศีรษะจะเจริญช้ากว่าลำตัว แขน และขา ทั้งนี้ เพราะการเจริญเติบโตของส่วนศีรษะนั้นได้มีการเจริญเติบโตอย่างรวดเร็วในเดือนที่ 2 ของชีวิตมาแล้วจึงทำให้ในเดือนที่ 6 มีการเจริญเติบโตในส่วนอื่นของร่างกาย ในช่วงระยะเวลาที่ส่วนศีรษะมีการเปลี่ยนแปลงไปอย่างช้า ๆ นั้นเอง ลักษณะส่วนต่าง ๆ ของใบหน้าจะเริ่มพัฒนา โดยเฉพาะอย่างยิ่งบริเวณขากรรไกรฟันเริ่มปรากฏขากรรไกรนี้จะได้สัดส่วนกับใบหน้า จมูกจะเริ่มพัฒนาจนได้สัดส่วนและมีรูปร่างเพิ่มมากขึ้น

ในวัยเด็กก่อน แขนทั้งสองข้างของเด็กจะมีความยาวเพิ่มขึ้นและมีการเจริญงอกงามเร็วกว่าส่วนขา แต่สำหรับมือและเท้าของเด็กก่อนนั้นจะมีการพัฒนาการอย่างรวดเร็ว ไม่เพียงแต่จะมีการเพิ่มทางด้านขนาดเท่านั้น แต่ยังมีเพิ่มทางด้านกล้ามเนื้ออีกด้วย

กระดูกและกล้ามเนื้อ

เมื่อทารกคลอดออกมา ลักษณะโครงสร้างกระดูกของทารกจะเป็นกระดูกอ่อน เป็นเนื้อเยื่อคล้ายฟองน้ำ เพื่อเป็นประโยชน์สำหรับการคลอดได้ง่ายและสะดวกปลอดภัยทั้งแม่และลูก เมื่อทารกมีอายุมากขึ้น กระบวนการเชื่อมต่อระหว่างกระดูกอ่อนเข้าด้วยกันจึงเกิดขึ้นเพื่อให้การทรงตัวของร่างกายสามารถกระทำได้ดี จากโครงสร้างกระดูกของทารกแรกเกิด 270 ชิ้น ในช่วงวัยเด็กก่อนอายุ 6 เดือนแรก เป็นช่วงเวลาที่ร่างกายกำลังเจริญเติบโตอย่างรวดเร็วมีผล

ทำให้กระดูกของวัยเด็กอ่อนมีจำนวนเพิ่มมากขึ้นเป็น 350 ชิ้น หลังจากนั้นจำนวนโครงสร้างของกระดูกจะมีการรวมชิ้นเหลือเพียงจำนวน 206 ชิ้น เพราะการรวมกันของโครงกระดูกนี้จะทำให้โครงสร้างของกระดูกมีความแข็งแรงมากที่สุดในวัยรุ่นและวัยผู้ใหญ่ตามลำดับ

ผลจากการศึกษาพบว่า กระดูกจะเจริญเติบโตมากขึ้นเพียงใดนั้นจะขึ้นอยู่กับอาหารและการบำรุงรักษาร่างกาย รวมทั้งกิจกรรมต่าง ๆ จะมีส่วนช่วยทำให้กระดูกมีความแข็งแรงและมีการพัฒนาเพิ่มมากขึ้น

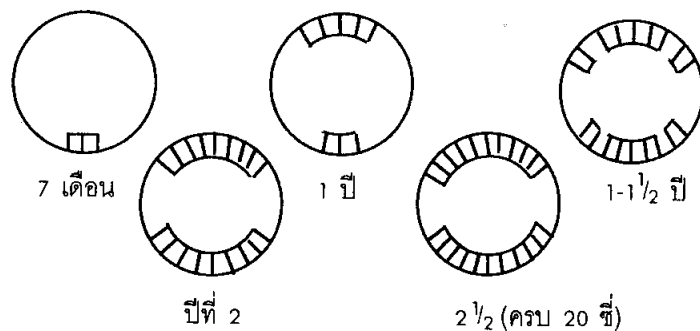
ฟัน

ในวัยเด็กอ่อนที่มีอายุอยู่ระหว่าง 6-8 เดือน ฟันน้ำนมของเด็กเริ่มงอกซึ่งก่อให้เกิดความรู้สึกเจ็บปวดหรือมีความรู้สึกรำคาญ อีกทั้งฟันน้ำนมของเด็กมีลักษณะผิวเคลือบของฟันบางมากกว่าฟันถาวร ทำให้เด็กที่ชอบกินขนมหวานฟันผุได้ง่าย และเมื่อเด็กอายุเพียง 3-4 ขวบ ฟันน้ำนมของเด็กจะเริ่มหลุดและมีฟันถาวรขึ้นมาแทนที่ ฉะนั้นเมื่อเด็กไปโรงเรียนในวัยเด็กตอนต้นนี้ จะพบว่าไม่มีฟันถาวรงอกขึ้นมาบ้าง ฟันห่างไปบ้าง เพราะฟันถาวรยังไม่ยอมงอกขึ้นมา

ฟันที่ปรากฏขึ้นในครั้งแรกนั้นจะเป็นฟันซี่หน้าข้างล่างก่อนเสมอ และโดยปกติแล้วเด็กหญิงมักจะมีการงอกของฟันเร็วกว่าเด็กชาย รวมทั้งมีฟันถาวรเกิดขึ้นก่อนเด็กชายอีกด้วย สำหรับฟันถาวรที่งอกออกมาใหม่นั้นเด็กจะไม่มีอาการเจ็บปวดและรำคาญเหมือนกับการงอกของฟันน้ำนม และประโยชน์ที่ได้รับจากการงอกของฟันในครั้งแรกนั้น คือจะช่วยทำให้การหลุดของเด็กได้มีพัฒนาการที่ดีขึ้นได้

โดยธรรมชาติแล้ว ฟันน้ำนมจะมี 20 ซี่ สีของฟันน้ำนมจะใสออกฟ้านิดหน่อยและเป็นมันเมื่อเปรียบเทียบกับฟันแท้แล้วจะขาวกว่าฟันแท่มาก ฟันแท้จะเหลืองและขุ่นกว่า เมื่อเด็กอายุ 1 ขวบ ฟันน้ำนมของเด็กมีจำนวน 4-6 ซี่ และในปีที่ 2 จะมีฟัน 16 ซี่ สำหรับลักษณะการงอกของฟันน้ำนมยังขึ้นอยู่กับปัจจัยหลายอย่าง เช่น ลักษณะการถ่ายทอดทางพันธุกรรม สุขภาพของทารก อาหารที่ทารกรับประทานเข้าไป แม้แต่เพศของทารกก็จะมีผลต่อการงอกของฟันด้วย

ภาพที่ 5.1 ลักษณะการงอกของฟันน้ำนมตั้งแต่ซี่แรกจนครบ 20 ซี่

2.2 การเปลี่ยนแปลงอวัยวะภายในร่างกาย

แบบแผนของพฤติกรรมที่เป็นผลมาจากการทำงานของอวัยวะภายใน

ในระยะเดือนแรกของชีวิตนั้น เด็กจะมีกิจกรรมน้อยอย่าง คือ การนอน การกิน และการขับถ่าย ขณะเดียวกันการทำงานของอวัยวะภายในร่างกายของเด็กแรก ๆ จะต้องได้รับการพัฒนาเพื่อให้งานของร่างกายสมบูรณ์มากที่สุดจึงทำให้เด็กเกิดปฏิกิริยาสะท้อนตามธรรมชาติ ซึ่งพอจะสรุปได้ดังนี้

1) **แบบแผนการนอนหลับ** (Sleep pattern) เมื่อเด็กอายุได้ 3 สัปดาห์ เด็กจะนอนหลับในตอนกลางคืน 8 ชั่วโมงครึ่ง หรือนอนวันละเกือบ 20 ชั่วโมง เมื่อทารกอายุได้ 12 สัปดาห์ เด็กจะนอน 12 ชั่วโมง หรือนอนวันละ 14-18 ชั่วโมง และจะนอนเช่นนี้เรื่อยไปจนกระทั่งอายุ 1 ขวบ เด็กจะนอนเฉลี่ยวันละ 12-14 ชั่วโมง ลักษณะการนอนของเด็กเด็กมักนอนตอนกลางวันวันละ 2 ครั้ง หลังจากนั้นเด็กจะนอนวันละ 1 ครั้ง จนกระทั่งเด็กเข้าเรียนระดับอนุบาล เนื่องจากลักษณะการนอนหลับในตอนกลางวันของเด็กอายุ 3 เดือน จะมีการนอนหลับสนิทเพียง 23 นาทีเท่านั้น ลักษณะแบบแผนการนอนหลับของเด็กก่อนนี้สมควรอย่างยิ่งที่จะต้องฝึกให้เด็กรู้จักการนอนให้เป็นเวลา มีการพักผ่อนอย่างเพียงพอ ซึ่งจะมีผลทำให้สุขภาพของเด็กอ่อนแข็งแรงมากยิ่งขึ้น

2) **แบบแผนการกิน** (Eating pattern) ตั้งแต่แรกเกิดจนกระทั่งอายุ 4-5 เดือน เด็กกินอาหารได้โดยการดูดกลืนเท่านั้นอาหารจึงต้องมีลักษณะเป็นอาหารเหลวแต่เพียงอย่างเดียว เรื่องการกินของเด็กที่มีอายุ 6-18 เดือนนี้ เป็นเรื่องที่น่าสนใจ เพราะช่วงวัยนี้เป็นช่วงที่เด็กเริ่มอยากเป็นตัวของตัวเอง ผู้ใหญ่ควรเข้าใจว่า พัฒนาการของเด็กแต่ละคน ความต้องการและความชอบของเด็กแต่ละคนย่อมไม่เหมือนกัน ความต้องการของเด็กจะเปลี่ยนแปลงไป เช่น วัย 4 เดือน ทารกต้องการรับประทานอาหารเหลว เป็นต้นว่า ข้าวครูด ต่อมาเมื่ออายุ 6-7 เดือน บางคนชอบทานข้าวต้มนิ่ม ๆ พออายุได้ 10 เดือน เด็กบางคนต้องการทานข้าวสวย ทานกับแกงจืด เป็นต้น ลักษณะการเปลี่ยนแปลงนี้ เด็กไม่สามารถจะบอกผู้ใหญ่ได้ แต่ผู้ใหญ่ควรจะต้องสังเกตได้จากอาการแสดงออกของเด็ก

การใช้ฟันในการเคี้ยวอาหารในครั้งแรกของเด็กใช้ฟันหน้าแท้ ฉะนั้น วิธีการช่วยเหลือในเรื่องการใช้ฟันนั้น ควรจะให้เด็กได้มีโอกาสฝึกโดยการใช้อาหารที่เป็นกึ่งของแข็ง เช่น ขนมปังกรอบ เป็นต้น เมื่อเด็กกัดหรือแหะขนมปังนั้น ขนมปังที่ถูกน้ำลายจะนิ่ม ทำให้เด็กเคี้ยวได้ดียิ่งขึ้น และเด็กจะรู้สึกสนุกสนานกับการแหะอีกด้วย เมื่อเด็กอายุได้ 6 เดือน ควรจะต้องใช้อาหารสำเร็จรูปหรืออาหารที่เป็นของเหลวเพื่อให้เด็กได้ฝึกการเคี้ยว ขณะเดียวกัน แม้ว่าเด็กยังชอบดูดนมจากขวดก็ตาม ผู้เลี้ยงดูเด็กก็ควรจะต้องฝึกให้เด็กได้ดื่มนมจากถ้วยแทนการดูดนม

จากขวด ทั้งนี้เพื่อเป็นการฝึกหัดให้เด็กไม่มีการติดในเรื่องของการดูดจนเกินไป และถ้าเด็กติดการดูดมากจนเกินไป จะทำให้เด็กมีนิสัยในการชอบดูดนิ้วมือ ชอบอมดินสอหรือสิ่งของต่าง ๆ ร้องไห้หงุดหงิดง่ายตาย แม้แต่การนอนหลับก็จะมี การนอนหลับค่อนข้างยาก

สำหรับเด็กอายุต่ำกว่า 1-2 ขวบ เด็กจะชอบใช้ปากดูดนมหรือสิ่งอื่น ๆ เพราะประสาทสัมผัสบริเวณปากของเด็กจะรวดเร็วต่อความรู้สึกโดยเฉพาะเวลาที่หิวหรือก่อนนอนมักจะมีการดูดมากยิ่งขึ้น ลักษณะเช่นนี้ก็ไม่ถือว่าเป็นผิดปกติแต่อย่างใด

นอกจากนั้น เมื่อเด็กมีอายุในปีที่ 2 ของชีวิต เด็กจะเริ่มมีลักษณะของการปฏิเสธต่ออาหารที่ตนไม่ชอบ และมักจะพบเสมอว่า เด็กเบื่ออาหาร เพราะวัยนี้เด็กเริ่มมีความนึกคิดเป็นของตนเอง มีความอยากอาหารแต่ละมื้อแตกต่างกัน ไม่สมควรอย่างยิ่งที่จะบังคับขู่เข็ญหรืออ้อนวอนเด็ก รวมทั้งไม่ควรจะหลอกให้เด็กกิน เช่น บอกเด็กว่าเมื่อกินแล้วจะพาเด็กไปเที่ยว เป็นต้น ฉะนั้นจึงควรฝึกให้เด็กได้กินอาหารโดยปล่อยให้เด็กได้ช่วยเหลือตนเอง แม้ว่าเด็กจะสกปรก เลอะเทอะไปบ้าง หรือเด็กอาจจะกินบ้างเล่นบ้าง ซึ่งเด็กจะใช้อาหารในการกินเป็นเวลานานมากก็ตามก็ควรปล่อยให้เด็กกินเพื่อว่าจะช่วยทำให้เด็กมีความสนใจในการกินสามารถจะช่วยเหลือตนเองต่อไปได้

แบบแผนของการกินในวัยเด็กนี้จะเป็นแบบแผนของการกินในวัยต่อมาด้วย เช่น เด็กที่ชอบกินอาหารเหลว เมื่อโตขึ้นมาเด็กมักจะชอบรับประทานอาหารเหลวด้วย และในระยะนี้เองควรจะฝึกให้เด็กได้รับประทานอาหารที่มีคุณประโยชน์ต่อร่างกายทุกชนิด จึงเป็นหน้าที่ของผู้ใหญ่ที่จะต้องจัดอาหารให้เด็กได้รับประทานอาหารอย่างเหมาะสม และควรจะต้องตัดอาหารให้เด็กรับประทานแต่เพียงจำนวนน้อย ๆ เพื่อจะได้คุ้นกับรับประทาน ซึ่งทำให้เด็กมีความรู้สึกอยากรับประทานอาหารเพิ่มมากขึ้น

3) การขจัดของเสียออกจากร่างกาย (Pattern of Elimination) การขจัดของเสียออกจากร่างกายนี้เป็นเรื่องที่มีความจำเป็นมากสำหรับวัยเด็กก่อน และวิธีการฝึกให้เด็กสามารถขับถ่ายได้เป็นอย่างดีนั้น จำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องใช้วิธีการต่าง ๆ ในลักษณะที่ถูกต้อง เพื่อช่วยให้เด็กสามารถควบคุมอวัยวะที่ทำหน้าที่เกี่ยวกับการขับถ่ายของเสียได้เป็นอย่างดี อย่างไรก็ตาม ถ้าความสามารถของอวัยวะกล้ามเนื้อและระบบประสาทของเด็กยังไม่สามารถทำงานได้อย่างมีประสิทธิภาพหรือมีความพร้อมแล้ว ลักษณะที่ดีที่ต้องการในการฝึกฝนให้เด็กรู้จักขับถ่ายก็ย่อมไม่สามารถทำได้อย่างแน่นอน

โดยทั่วไป การทำงานของลำไส้จะสามารถควบคุมได้ในเดือนที่ 6 ของการคลอด สำหรับการควบคุมกระเพาะปัสสาวะจะเริ่มเกิดขึ้นในเดือนที่ 15-16 ความสามารถในการควบคุมการขับถ่ายของเสียออกจากร่างกายนี้ย่อมเกิดขึ้นกับเด็กไม่เหมือนกัน เด็กบางคนก็ไม่สามารถควบคุมการขับถ่ายได้ โดยเฉพาะอย่างยิ่งเด็กที่ได้รับความบีบคั้นให้มีการขับถ่ายเป็นเวลา หรือ

3. กิจกรรมและการเคลื่อนไหวของวัยเด็กก่อน

กิจกรรมและการเคลื่อนไหวของวัยเด็กก่อนจะมีอาการ 2 ลักษณะคือ การเคลื่อนไหวเนื่องมาจากปฏิกิริยาสะท้อน และการเคลื่อนไหวที่เนื่องมาจากความสามารถควบคุมได้

3.1 กิจกรรมเคลื่อนไหวเนื่องมาจากปฏิกิริยาสะท้อน

ปฏิกิริยาสะท้อนของวัยเด็กก่อนมีหลายลักษณะ ดังสรุปไว้ในตารางต่อไปนี้

ตารางแสดงปฏิกิริยาสะท้อนของเด็กก่อน

ลักษณะของปฏิกิริยาสะท้อน (Reflex)	สิ่งเร้าที่ทำให้เกิดพฤติกรรม	พฤติกรรม	อายุสูงสุดที่จะเกิดพฤติกรรม
Rooting	การสัมผัสแก้มเด็กด้วยนิ้วมือหรือหัวนมยางของเด็ก	เด็กจะหมุนศีรษะตามนิ้วมือ ปากจะอ้า และมีลักษณะของการดูดกลืนเริ่มขึ้น	9 เดือน
Babinski	ลูบฝ่าเท้า	เด็กจะเกร็งเท้าออกมา นิ้วเท้าจะกางออกมา คล้ายพัด	6-9 เดือน
Swimming	ในน้ำ	เด็กจะสามารถทรงตัว ลอยอยู่ในน้ำได้ มีการเคลื่อนไหวคล้ายการว่ายน้ำ	6 เดือน
Moro (Startle)	การได้รับเสียงดังอย่างทันทีทันใดหรือทำให้ตกใจ เช่น เสียงดัง หรือการโยนตัวเด็กขึ้นลง	เด็กจะกางแขน, ขา, นิ้วมือทั้ง 2 ข้าง ผงะออกจากกัน มีท่าทางคล้ายโอบกอด	3 เดือน

ลักษณะของปฏิกิริยาสะท้อน (Reflex)	สิ่งเร้าที่ทำให้เกิด พฤติกรรม	พฤติกรรม	อายุสูงสุดที่จะ เกิดพฤติกรรม
Darwinian (Grasping)	ลูกหรือสัมผัสฝ่ามือ	เด็กจะสามารถกำมัด ได้อย่างแน่นหนา จนทำ ให้ทารกสามารถอยู่ใน ลักษณะของการยืนได้ ถ้าสิ่งที่เด็กจับไว้ทั้ง 2 ข้าง มีความแข็งแรงพอ เช่น ราวไม้เป็นต้น	2 เดือน
Walking	วางเด็กลงบนพื้นเรียบ โดยผู้ใหญ่ช่วยอุ้ม	เด็กจะมีการเคลื่อนไหวเท้า ในลักษณะคล้ายการเดิน	2 เดือน
Placing	เท้าเด็กอยู่ใกล้กับขอบ ริมพื้นผิว	เด็กจะหดเท้าหนี	1 เดือน

3.2 กิจกรรมการเคลื่อนไหวเนื่องมาจากความสามารถควบคุมได้

สำหรับความสามารถในเรื่องการควบคุมกล้ามเนื้อนั้น เป็นเรื่องของวุฒิภาวะและการเรียนรู้ กล่าวคือ ก่อนที่เด็กจะสามารถควบคุมกล้ามเนื้อได้นั้น อวัยวะที่ทำหน้าที่เกี่ยวข้องกับกล้ามเนื้อ กระดูก และระบบประสาทจะต้องมีการเปลี่ยนแปลงอย่างมีสัดส่วน และมีความพร้อมที่จะควบคุมการทำงานนั้น ๆ ให้ได้เสียก่อน หลังจากที่อยู่วัยส่วนต่าง ๆ มีความพร้อมแล้ว ควรจะเปิดโอกาสให้เด็กได้มีโอกาสในการเรียนรู้เพื่อที่จะสามารถควบคุมและทำงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ แสดงว่า ความสามารถในการควบคุมกล้ามเนื้อเป็นเรื่องของวุฒิภาวะและการเรียนรู้ที่ตนเอง

ลักษณะพัฒนาการในเรื่องความสามารถควบคุมกล้ามเนื้อได้นั้นมีหัวข้อที่น่าสนใจ 3 หัวข้อ คือ แบบแผนการควบคุมของกล้ามเนื้อ ทักษะของวัยเด็กก่อน และพัฒนาการที่ช้ากว่าปกติของอวัยวะมอเตอร์ จะได้กล่าวโดยละเอียดในแต่ละหัวข้อต่อไป

3.2.1 แบบแผนของการควบคุมกล้ามเนื้อ

ลักษณะของความสามารถในการควบคุมกล้ามเนื้อจะมีลักษณะที่แตกต่างกันออกไปในแต่ละส่วนของร่างกาย

- **ส่วนศีรษะ** ในส่วนศีรษะนี้ลูกตาจะเป็นส่วนที่มีความสามารถเร็วกว่าส่วนอื่น ๆ คือลูกตาจะมีความสามารถในการเคลื่อนไหวไปมาได้ ซึ่งผลการค้นคว้าพบว่า เด็กสามารถตอบสนองต่อการเคลื่อนที่ของวัตถุในเวลา 12 ชั่วโมงหลังจากคลอด สามารถจะมองเห็นวัตถุ และเคลื่อนไหวลูกตาในระยะ 3-4 สัปดาห์หลังคลอด เด็กสามารถเคลื่อนไหวลูกตาตามแนวนอน ได้ในระยะ 2-3 เดือนต่อมา เด็กสามารถเคลื่อนไหวลูกตาตามแนวตั้งได้ในระยะ 3-4 เดือน และความสามารถที่เด็กจะกระทำได้อีกคือการกลอกลูกตาเป็นวงกลมจะเกิดขึ้นหลังจากการเคลื่อนไหวลูกตาตามแนวตั้งได้ในหลาย ๆ สัปดาห์ต่อมา

สิ่งที่น่าสนใจอีกประการหนึ่งในส่วนศีรษะของเด็กนั้น คือการยิ้ม เด็กจะมีการยิ้มอยู่คนเดียวมาตั้งแต่แรกเกิด แม้ว่าจะมีสิ่งเร้าใด ๆ มาล่อก็ตามเด็กจะไม่มี การตอบสนองเลย จนกระทั่งเด็กอายุ 1 สัปดาห์ผ่านไป เด็กจะมีลักษณะการยิ้มเพื่อสังคม (Social smiling) ซึ่งจะมีการยิ้มตอบสนองต่อผู้อื่นได้ดีเมื่อเด็กอายุได้ 3-4 เดือน

ขณะที่เด็กกำลังนอนคว่ำ เด็กจะมีความสามารถผงกศีรษะได้เมื่ออายุ 1 เดือน เมื่อเด็กอายุ 2 เดือน เด็กจะสามารถชันศีรษะได้ถึง 30 องศา แต่เมื่อจับเด็กให้นอนหงาย เด็ก จะไม่สามารถในการผงกศีรษะได้เลยจนกระทั่งเด็กอายุ 5 เดือนผ่านไป แล้ว เด็กจึงจะมีความสามารถมากขึ้น

ในระหว่างที่เด็กอายุ 4-6 เดือนนั้น เด็กส่วนใหญ่สามารถผงกศีรษะได้ถ้าเด็กนั่งในตักผู้ใหญ่ เมื่อจัดให้เด็กอายุ 5 เดือนนั่งเก้าอี้ ผลปรากฏว่าเด็กสามารถหันศีรษะไปมาได้ อย่างเป็นอิสระ

- **ลำตัว** ความสำคัญของส่วนลำตัวนี้มีสิ่งที่น่าสนใจ 2 ประการคือ ความสามารถในการพลิกตัว และการนั่งได้เองของเด็ก โดยทั่วไปเด็กที่มีอายุ 2 เดือนจะสามารถในการพลิกตัว จากนอนตะแคงไปเป็นนอนหงายได้ และเมื่ออายุ 4 เดือน เด็กจะสามารถพลิกตัวจากการนอนหงายเป็นนอนตะแคง

ในเรื่องของการนั่ง เด็กอายุ 16 สัปดาห์ สามารถจะประคองตัวของเด็กเองให้อยู่ในลักษณะที่นั่งได้ เมื่ออายุเด็กได้ 20 สัปดาห์ จะมีความสามารถนั่งได้โดยการเอาหลังพิงกับสิ่งใดสิ่งหนึ่ง ครั้นเด็กมีอายุ 28 สัปดาห์ เด็กจะสามารถนั่งได้เองโดยปราศจากความช่วยเหลือ ฉะนั้นในเดือนที่ 9-10 นี้ เด็กจึงมีความสามารถนั่งได้เองเป็นเวลานานถึง 10 นาที

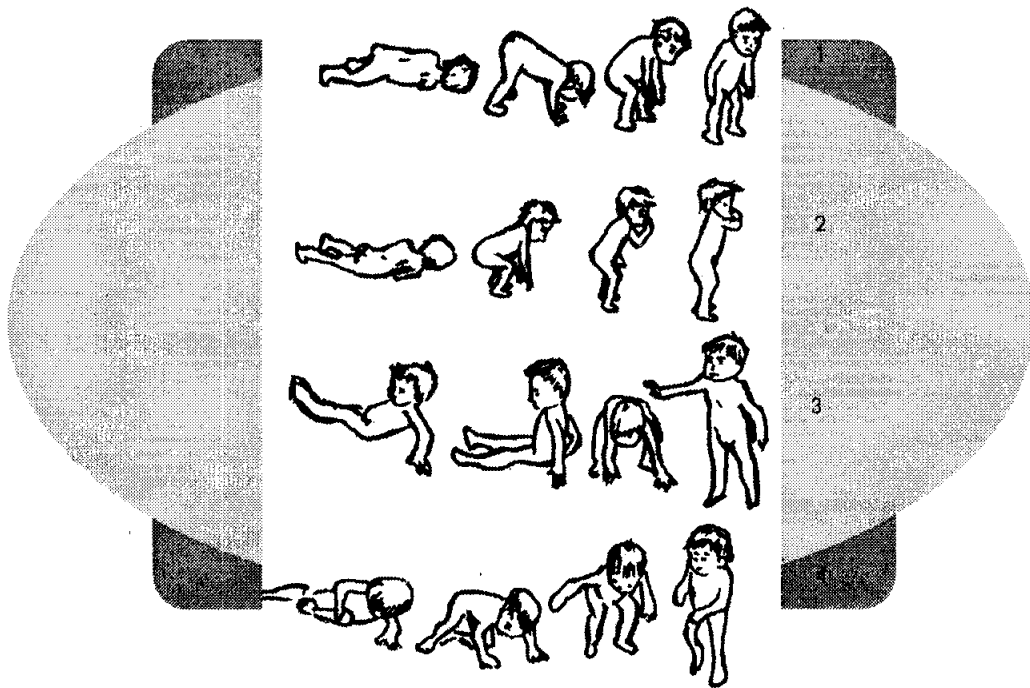
- **ส่วนแขน และมือ** การเคลื่อนไหวของอวัยวะส่วนมือนี้ได้เกิดขึ้นเป็นครั้งแรก เนื่องมาจากการปกป้องสิ่งที่ผ่านเข้ามาสู่ใบหน้า การจับขวยสิ่งต่าง ๆ โดยใช้นิ้วมือจะเกิดขึ้นใน 3-4 เดือน แต่เมื่อเด็กอายุ 8-10 เดือน เด็กจะรู้จักเลือกสิ่งของต่าง ๆ ได้ดี ฉะนั้น การทำงานประสานกันระหว่างมือและตาจึงปรากฏขึ้นในเดือนที่ 6-7 เป็นต้นไป

- **ส่วนขา** การเคลื่อนไหวของอวัยวะส่วนขาที่เด็กสามารถกระทำได้ คือ การเตะหรือการถีบ ลักษณะการเตะหรือการถีบนี้เริ่มปรากฏขึ้นใน 2 สัปดาห์แรก เมื่อเด็กมีอาการดังก้าวแล้ว สิ่ง que เด็กจะมีพฤติกรรมต่อไปคือ การม้วนขาโดยการลากขาให้มีตำแหน่งเหมือนกับกรนึ่ง โดยที่เด็กจะใช้อวัยวะส่วนแขนช่วย ซึ่งจะเกิดขึ้นในเดือนที่ 6 และบางครั้งอาจเรียกลักษณะแบบนี้ว่า การตั้งไข่ นั่นเอง

- **การคืบ** การคืบจะเป็นการเคลื่อนไหวในลักษณะที่เด็กใช้แขนดึงส่วนลำตัวและส่วนขาให้มีการเคลื่อนไหวตาม ลักษณะการคืบของเด็กจะปรากฏในเดือนที่ 7-9 เมื่อเด็กมีอาการคืบแล้ว พฤติกรรมที่ตามมาของเด็กคือการคลาน การคลานของเด็กจะมีลักษณะที่เด็กใช้มือและหัวเข่าช่วยในการเคลื่อนไหว ลักษณะดังกล่าวจะเกิดเมื่อเด็กอายุ 10-11 เดือน

- **การยืน** โดยทั่วไปแล้วเด็กจะสามารถยืนได้โดยการได้รับความช่วยเหลือเมื่ออายุได้ 10-10 1/2 เดือน และเด็กจะสามารถยืนตามลำพังได้โดยไม่ต้องมีผู้ใดช่วยเหลือเมื่ออายุได้ 1 ปี ลักษณะการยืนเป็นครั้งแรกของเด็กนั้นเด็กจะมีการยืนในลักษณะที่ขาทั้งสองข้างห่างห่างออกไป รวมทั้งเด็กมักจะใช้ศีรษะและไหล่มาช่วยในการทรงตัวอีกด้วย ดังภาพที่ 5.2 ซึ่งในภาพนี้จะเห็นลักษณะพัฒนาการของเด็ก 4 คนที่พยายามในการที่จะให้ตนสามารถยืนได้โดยการใช้อวัยวะส่วนขา ลำตัวช่วยในการยืน ฉะนั้นในการยืนที่จะให้เด็กมีพัฒนาการได้ดีนั้น จำเป็นจะต้องให้ความช่วยเหลือให้เด็กเกิดความรู้สึกว่าตนเองประสบความสำเร็จและพร้อมที่จะพัฒนาในการเดินต่อไปได้

ภาพที่ 5.2 ลักษณะการทรงตัวที่แตกต่างกันของเด็ก 4 คน

- **การเดิน** ลักษณะการเดินของเด็กในระยะแรกนั้นจะมีลักษณะการเดินที่มีขาห่างกันออกไป และในระหว่างที่กำลังเริ่มหัดเดินนั้น เด็กจะมีการหกล้ม จากลักษณะที่เด็กได้ประสบนี้อาจทำให้เด็กมีการเรียนรู้มากขึ้น ฉะนั้นเด็กที่กำลังหัดเดินอายุ 14 เดือน จึงจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องได้รับการช่วยเหลือจากผู้ใหญ่พอสมควร และเมื่อเด็กอายุ 18 เดือนลักษณะการเดินของเด็กจะเหมือนผู้ใหญ่มากขึ้น

3.2.2 ทักษะของวัยเด็กอ่อน

หลังจากที่เด็กสามารถควบคุมกล้ามเนื้อในการทำกิจกรรมต่าง ๆ ได้ คือมีวุฒิภาวะแล้ว จำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องฝึกเด็กให้มีทักษะในการทำกิจกรรมนั้น ๆ ลักษณะที่เด็กจะสามารถฝึกทักษะได้นั้นจะประกอบด้วยทักษะในการใช้มือ และทักษะในการใช้ขา

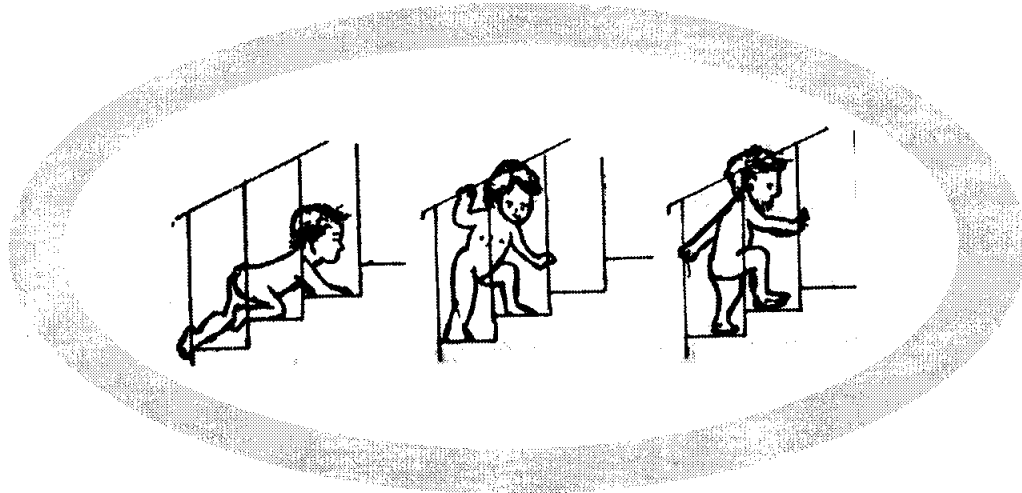
- **ทักษะในการใช้มือ** ในเรื่องของทักษะในการใช้มือนั้นจะเริ่มเห็นได้อย่างชัดเจน ในเดือนที่ 8 เด็กจะมีความสามารถในการจับขวดนมได้ด้วยตนเองหลังจากที่ขวดนมได้อยู่ในปากแล้ว เมื่อเด็กอายุ 9 เดือน เด็กจะมีความสามารถในการหยิบขวดนมดูด้วยตนเองได้ และขณะที่เด็กอายุ 12 เดือน เด็กจะมีความสามารถในการจับถ้วยด้วยมือทั้งสองข้าง แม้แต่ในเรื่องของการดึงถุงเท้า รองเท้า และสามารถถอดหมวกได้ด้วยตนเอง ครั้นเมื่อเด็กมีอายุเพิ่มขึ้น ในเดือนที่ 15 เด็กสามารถจับช้อนและพยายามที่จะนำช้อนเข้าปากของตนเอง สำหรับเรื่องของการใช้ช้อนส้อม เด็กสามารถฝึกและใช้เป็นตั้งแต่อายุ 24 เดือน ด้วยเหตุนี้เอง เด็กที่มีอายุอยู่ระหว่าง 1½ - 3⅓ ปี จึงมีความพยายามที่อยากจะแต่งตัวเอง อาบน้ำเอง หวีผม รวมทั้งแปรงฟันเอง ลักษณะที่ได้กล่าวมานี้จะเป็นลักษณะที่สามารถจะฝึกได้

สำหรับการเล่นที่จะต้องอาศัยทักษะในการใช้มือนั้น ความต้องการที่จะมีของเล่นสำหรับเด็กอ่อนนี้จะเกิดขึ้นเมื่อเด็กอายุ 1 ปีไปแล้ว เพราะว่าเมื่อเด็กอายุ 12 เดือนนั้น เด็กจะสามารถในการจับดินสอ และก่อนที่เด็กอายุครบ 2 ขวบ เด็กมีความสามารถเพิ่มขึ้นหลายประการ เช่น สามารถเปิดหีบห่อ ปิดฝาขวด หรือปิดเหยือกน้ำได้ มีความสามารถเปิดหน้าหนังสือได้ดี และเรียงบล็อกไม้ได้ถึง 4-5 อัน ฉะนั้นทักษะในการใช้มือของเด็กอ่อนนี้จึงสามารถที่จะฝึกได้มากเช่นกัน

- **ทักษะในการใช้ขา** โดยทั่วไปเด็กส่วนใหญ่มีพัฒนาการทางด้านการใช้ขาโดยการเดิน หลังจาก que เด็กสามารถเดินได้ด้วยตนเองแล้วจึงจะสามารถฝึกทักษะในการใช้ขาให้กับเด็กได้ เช่นฝึกให้มีการวิ่ง เป็นต้น ในการวิ่งครั้งแรก ๆ ของทารกที่ได้รับการฝึกหัดนั้น อาจจะมีการวิ่งที่เกิดการหกล้มบ่อยครั้งในระยะแรก ๆ แต่เมื่อเด็กฝึกไปในระยะเวลาพอสมควร เด็กจะสามารถวิ่งได้โดยไม่มีอาการหกล้มอีกต่อไป

นอกจากทักษะในการวิ่งแล้ว เด็กมีการฝึกทักษะอื่น ๆ อีก เป็นต้นว่า การกระโดด ซึ่งใช้ขาเพียงข้างเดียวในการกระโดด ทักษะอื่น ๆ เช่น การป่ายปีน จะเป็นทักษะที่เกิดเนื่องมาจากการคืบและการคลานของเด็ก เพราะเมื่อเด็กเดินได้ เด็กจะชอบเดินหรือคลานขึ้นบันได หรือ อาจจะมีการจับราวบันไดแล้วก้าวขึ้นไปทีละขั้น หลังจากนั้นจึงใช้ขาก้าวตามต่อไป ดังภาพที่ 5.3 ได้มีการแสดงถึงพัฒนาการในเรื่องการใช้ขาของเด็กในการป่ายปีนตามลำดับขั้น

ภาพที่ 5.3 ลักษณะการป่ายปีนของเด็กก่อน

ในเรื่องของการถีบจักรยานซึ่งเป็นเรื่องของการใช้ขาโดยตรงนั้น ผลปรากฏว่า เมื่อเด็กอายุได้ 2 ปี จะมีเด็กเพียงส่วนน้อยที่สามารถถีบจักรยานสามล้อได้ แต่เด็กส่วนใหญ่จะยังทำไม่ได้ ยิ่งไปกว่านั้น ทักษะที่เด็กสามารถฝึกฝนได้คือ การว่ายน้ำ การว่ายน้ำดังกล่าวนี้จึงนับว่าเป็นทักษะของมือและของแขน

3.2.3 พัฒนาการที่ช้ากว่าปกติของอวัยวะมอเตอร์

พัฒนาการทางอวัยวะมอเตอร์ที่ช้ากว่าปกตินั้น สืบเนื่องมาจากการขาดโอกาสในการพัฒนากล้ามเนื้อ เพราะสภาพแวดล้อมต่าง ๆ ไม่เอื้ออำนวยให้ นอกจากนี้พ่อแม่บางคนเกรงว่า ถ้าให้ลูกฝึกทักษะต่าง ๆ แล้วจะทำให้ลูกของตนได้รับอันตรายจากการใช้กล้ามเนื้อนั้น ๆ ยิ่งไปกว่านั้น พัฒนาการทางทักษะที่เชื่อมโยงของเด็กอีกประการหนึ่ง คือ การขาดโอกาสในเรื่องของแรงจูงใจที่จะพยายามควบคุมกล้ามเนื้อ ส่วนสาเหตุอื่น ที่ทำให้พัฒนาการของอวัยวะมอเตอร์ช้ากว่าปกติจะประกอบด้วย การคลอดก่อนกำหนด ขนาดและสัดส่วนของร่างกายทำให้การเคลื่อนไหว

ไหวของร่างกายเคลื่อนไหวทำได้ยากลำบาก ระดับสติปัญญาอ่อนช้างต่ำ สุขภาพของร่างกายไม่สมบูรณ์สาเหตุเนื่องมาจากการเป็นโรค หรือการขาดอาหาร สิ่งเหล่านี้นับว่าเป็นสาเหตุทำให้เด็กคนนั้นมีพัฒนาการที่ช้ากว่าปกติได้

กิจกรรมการเรียนรู้ที่ 3

ข้อ 1-3 จงทำเครื่องหมาย ✓ ลงหน้าข้อความที่ถูกต้องเพียงข้อเดียว

1. พัฒนาการที่เป็นไปได้ตามความสามารถของร่างกายวัยเด็กอ่อนคือข้อใด

ก. คลาน คืบ เดิน	ข. พลิกตัว นั่ง คืบ
ค. คrawl คืบ ยืน	ง. เดิน ดั่งไข่ ยืน
2. ถ้าระยะแรกเกิดมีความสำคัญคือ ต้องปรับตัวให้ได้ ระยะวัยเด็กอ่อนจะสำคัญอย่างไร

ก. ได้รับความช่วยเหลือ	ข. ได้รับสิ่งที่จำเป็นพื้นฐานของชีวิต
ค. สร้างอารมณ์	ง. อาจตายได้ง่าย

ข้อ 3-10 จงเติมคำหรือข้อความลงในช่องว่างให้ได้ใจความ

3. เมื่อเปรียบเทียบความมีวุฒิภาวะของแขนและขา อวัยวะส่วนใดที่จะมีความพร้อมและฝึกทักษะได้ดีกว่า ตอบ.....
4. จงบอกพฤติกรรมของปฏิกิริยาสะท้อนต่อไปนี้
 - 4.1 Babinski มีพฤติกรรมคือ.....
 - 4.2 Swimming มีพฤติกรรมคือ.....
 - 4.3 Darwinian มีพฤติกรรมคือ.....
 - 4.4 Moro มีพฤติกรรมคือ.....
 - 4.5 Placing มีพฤติกรรมคือ.....
5. การยิ้มของทารกแรกเกิดจะเป็นการยิ้มแบบใด

ก. ยิ้มคนเดียว	ข. ยิ้มเพื่อสังคม
ค. ยิ้มอย่างมีความสุข	ง. ยิ้มเมื่อมีผู้อื่นมาคุยด้วย
6. เมื่อเด็กนอนคว่ำจะสามารถงกศีรษะได้เมื่ออายุ.....เดือน
7. เมื่อเด็กนอนหงายจะสามารถงกศีรษะได้เมื่ออายุ.....เดือน
8. เด็กจะมีความสามารถในการพลิกตัวจากนอนตะแคงไปเป็นนอนหงายได้เมื่ออายุ.....เดือน
9. เด็กจะมีความสามารถในการพลิกตัวจากนอนหงายไปเป็นนอนตะแคงได้เมื่ออายุ.....เดือน
10. เด็กจะมีความสามารถในการจับขวดนมดูดได้ด้วยตนเอง เมื่ออายุ.....เดือน

4. พัฒนาการทางภาษาของวัยเด็กก่อน

เด็กจะพูดออกมาได้จะต้องมีความพร้อมและมีการเตรียมตัวมาพอสมควร ฉะนั้น ลักษณะพัฒนาการในเรื่องภาษาของเด็กนั้นจึงเป็นเรื่องที่สำคัญและจะมีพัฒนาการด้วยการเปลี่ยนแปลงอย่างค่อยเป็นค่อยไป ซึ่งสามารถจำแนกเรื่องของภาษาได้คือ เน้นในเรื่องการเตรียมพร้อมของเด็กในการใช้ภาษาเน้นในเรื่องความเข้าใจ และเน้นในเรื่องการเรียนรู้ที่จะพูดโดยตรง พัฒนาการทางภาษาจึงมีเรื่องราวที่น่าสนใจ พอสรุปได้คือ

4.1 ลักษณะการแสดงออกทางภาษาก่อนที่จะมีการพูด

ลักษณะการแสดงออกทางภาษาก่อนที่เด็กจะสามารถพูดออกมาได้นั้น ประกอบด้วย ลักษณะที่สำคัญ 3 ลักษณะคือ

- **การร้องไห้ (Crying)** การร้องไห้ของเด็กก่อนมีสาเหตุได้หลายชนิด เช่น การร้องไห้เพราะความเจ็บปวดจะมีการร้องไห้เสียงแหลมและเมื่อหยุดร้องไห้แล้วจะมีเสียงร้องครวญคราง แต่ถ้าเด็กร้องไห้เพราะความหิว เด็กจะมีการร้องเสียงดังและหยุดชงักด้วยการดูดปาก และถ้าทารกร้องไห้เพราะจุกเสียดลักษณะของทารกจะมีการแสดงออกในลักษณะที่แปลก ๆ มีการร้องกรีดด้วยเสียงสูงหลังจากนั้นจะถึบขาออกไปทั้งสองข้าง ฉะนั้นวัยเด็กก่อนจึงมีลักษณะการร้องไห้เนื่องจากความหิวและอากาศร้อนมากกว่า แต่เมื่ออายุมากขึ้นเด็กจะร้องเพราะความเจ็บปวด หรือมีความกลัวต่อสถานการณ์ใหม่ ๆ

ขณะที่เด็กอายุ 3 เดือน เด็กจะมีการเรียนรู้โดยการร้องไห้เพื่อเรียกร้องความสนใจจากผู้ใหญ่ แต่ในเดือนที่ 4 จะร้องไห้ง่ายเมื่อผู้ใหญ่หยุดเล่นกับเด็ก และเดือนที่ 5 เด็กจะร้องไห้เพราะผู้ใหญ่ไม่ได้ให้ความสนใจต่อเขา

ลักษณะการร้องไห้ของเด็กนี้จึงเป็นลักษณะของการเปล่งเสียงออกมาซึ่งเป็นพัฒนาการทางด้านภาษา อย่างไรก็ตาม เด็กที่ร้องไห้มากจนเกินไปจะเป็นอันตรายต่อตัวของเด็กไม่น้อย เพราะจะทำให้ระบบการย่อยอาหารทำงานผิดปกติ และทารกอาจจะมีอาการทางประสาทซึ่งจะมีผลต่อลักษณะทางบุคลิกภาพอีกด้วย

- **การส่งเสียงอ้อแอ้ (Babbling)** การส่งเสียงอ้อแอ้ของเด็กได้ปรากฏมาตั้งแต่ 2-3 เดือน เมื่ออายุ 6 เดือน เด็กจะมีการออกเสียงอ้อแอ้คล้ายเป็นการออกเสียงอย่างแท้จริง เช่น เด็กจะส่งเสียง มา-มา เป็นต้น เมื่อลูกส่งเสียง มา-มา แล้ว มารดาจะมีความรู้สึกลูกเรียกแม่ ทำให้แม่มีการตอบสนองต่อลูกในที่สุดลูกก็จะเกิดการเรียนรู้และสามารถเรียกแม่ได้อย่างถูกต้อง

- **ลักษณะท่าทาง (Gestures)** เด็กจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องใช้ท่าทางประกอบการพูดเพราะเด็กจะสามารถในการเปล่งเสียงหรือการใช้ภาษาได้น้อยมาก แต่สิ่งที่เด็กจะกระทำได้ดีนั้นจำเป็นจะต้องอาศัยลักษณะท่าทางต่าง ๆ เข้าช่วย หลังจากนั้นจะมีการรวมคำที่เด็กได้ทราบเข้าด้วยกันและสร้างเป็นประโยคใหม่ขึ้นมา

4.2 ความเข้าใจ

ในทุกุระดับอายุเด็กจะมีทำความเข้าใจในสิ่งต่าง ๆ ได้โดยอาศัยความคิดและความรู้สึก การแสดงออกทางใบหน้า น้ำเสียงที่พูด ท่าทางของผู้พูดก็จะมีส่วนช่วยทำให้เกิดความเข้าใจได้ ในเรื่องความรู้สึกยินดี ความโกรธและความกลัวนั้น เด็กจะเข้าใจตั้งแต่อายุ 3 เดือน ในขณะที่อายุได้ 8 เดือน เด็กจะมีความเข้าใจในเรื่องที่พูดได้โดยจะต้องอาศัยท่าทางประกอบจะทำให้เด็กเข้าใจในวัตถุต่าง ๆ ได้ง่าย และเมื่ออายุได้ 2 ขวบ โดยการวัดจาก Terman-Merrill Scale of Intelligence พบว่า เด็กสามารถตอบสนองต่อสิ่งเร้าต่าง ๆ ได้เป็นอย่างดี เมื่อเด็กได้ผ่านประโยคที่ง่าย ๆ มาแล้ว เช่น เอาลูกแมวมาให้หนู เป็นต้น

4.3 การเรียนรู้ที่จะพูด

การเรียนรู้ที่จะพูดนี้ ต้องอาศัยความเข้าใจและรู้จักใช้สัญลักษณ์ เพื่อให้การออกเสียงพูดทำได้ถูกต้อง ลักษณะการเรียนรู้ที่จะพูดประกอบด้วย

- **การออกเสียง** การเรียนรู้โดยการออกเสียงคำต่าง ๆ จะเป็นกระบวนการที่สืบเนื่องมาจากกระบวนการลองผิดลองถูกอันเป็นผลเนื่องมาจากการเลียนแบบ ฉะนั้น รูปแบบของการออกเสียงนั้นจึงต้องเป็นการเรียนรู้อย่างช้า ๆ และเด็กจะต้องได้ยินเสียงที่มีความแตกต่างกันออกไป จึงจะทำให้สามารถเรียนรู้ในการออกเสียงได้ดี

ช่วงอายุ 12-18 เดือน เด็กส่วนมากจะพูดที่ผู้ใหญ่ฟังแล้วไม่เข้าใจ ทั้งนี้เพราะการออกเสียงของเด็กนั้นไม่สามารถจะบังคับให้มีการออกเสียงซึ่งมีเสียงแตกต่างกันได้ หลังจากที่เด็กอายุ 18 เดือนไปแล้ว การออกเสียงของเด็กจึงเริ่มดีขึ้น

ลักษณะการพูดของเด็กนั้นจะพูดโดยใช้พยางค์สั้น ๆ และเป็นพยางค์ตรงกลาง เช่น เมื่อเด็กต้องรับประทาน เด็กจะบอกว่า "หมา"

แม้แต่ในเรื่องการออกเสียงจะมีการออกเสียงที่ผิดปกติไป ตัวอย่างคำว่า 'อะไร' เด็กจะออกเสียงเป็น 'อะ-ยาย'

- **การสร้างคำศัพท์** เด็กจะสามารถสร้างคำศัพท์ได้จำเป็นจะต้องมีการพูดโดยการเรียนรู้วัตถุต่าง ๆ จากบุคคล และจากกิจกรรมต่าง ๆ ตัวอย่างของเด็กที่ได้มาซึ่งความหมายของคำ เช่น เด็กจะต้องเรียนรู้ในวัตถุต่าง ๆ ที่ตนสามารถจะมองเห็นได้ วัตถุนั้นมีเสียงเป็นอย่างไร มีขนาดของวัตถุเท่าใด ตลอดจนการออกเสียงของผู้ใหญ่เป็นอย่างไร ดังภาพที่ 5.4

สำหรับคำศัพท์ที่เด็กพูดได้ในครั้งแรก ๆ นั้น มักจะเป็นคำนามที่เกี่ยวข้องกับบุคคลที่เกี่ยวข้องกับวัตถุต่าง ๆ ที่อยู่รอบตัวของเด็ก รวมทั้งกิริยาที่ใช้กันอยู่เสมอ ๆ เช่น แม่ พ่อ รถไป มา กิน เป็นต้น

ภาพที่ 5.4 การสร้างความเข้าใจในวัตถุ

โดยทั่วไปแล้ว การที่เด็กจะพูดได้มากหรือน้อยขึ้นอยู่กับปัจจัยหลายประการ เช่น ระดับสติปัญญาของเด็ก แรงจูงใจของเด็ก โอกาสที่เด็กจะได้เรียนรู้คำใหม่ ๆ จากการศึกษพบว่า เด็กอายุ 2 ขวบ สามารถเรียนรู้คำต่าง ๆ ได้ตั้งแต่ 6-126 คำ

- **การพูดเป็นประโยค** เด็กจะสามารถพูดเป็นประโยคได้จะต้องเป็นการพูดที่มาจากประโยคเพียงประโยคที่มีจำนวนคำเพียง 1 คำ เช่น เด็กพูดว่า “ถั่ว” และชี้มือไปที่ถั่วเพื่อเป็นเครื่องแสดงว่า “ให้หยิบถั่วมา” คำพูด 1 คำที่แทนประโยคนี้จะเกิดขึ้นในช่วงระหว่างอายุ 12-18 เดือน แต่หลังจาก 18 เดือนผ่านไป เด็กจะมีความสามารถพูดเป็นประโยคที่ยาวขึ้น

- **พัฒนาการพูดที่ช้ากว่าปกติ** มีเด็กจำนวนไม่น้อยที่มีพัฒนาการทางการพูดช้ากว่าปกติ อันเป็นผลมาจาก ระดับสติปัญญาของแต่ละบุคคล เด็กขาดแรงจูงใจในการพูด แม้แต่การเจ็บป่วยเป็นเวลานาน ๆ สิ่งต่าง ๆ เหล่านี้จะมีผลต่อพัฒนาการทางด้านการใช้ภาษาที่ช้ากว่าปกติ

4.4 เกณฑ์ช่วยจำเกี่ยวกับพัฒนาการทางภาษา

รศ.พูนพิศ อมาตยกุล (อ้างจาก ศิริวรรณ ไกรสุรพงศ์, 2525:41) ได้แต่งกาพย์เพื่อช่วยให้จำเกี่ยวกับพัฒนาการทางภาษาและการพูดของเด็กเอาไว้ ดังนี้

แรกเกิดมีเบิร้รชคราย	สองเดือนกลายเป็น แแบบปลิง
นอนเซ็นซึโนมีนึ่ง	สะปึกกึ่ง ๆ ฮิมเซลล์พ์
หกเดือนหาเพื่อนคุย	มือไขว่คว้า ยิ้มตุ้ยเล่น
เปล่งเสียงเพื่อแอ้ทเทนด์	พร้อมดีแมนด์การเอาใจ
สิบเดือนถึงหนึ่งปี	เริ่มพาทิคำแรกได้
เลียนเสียงเล่นเย้นใจ	พูดซ้ำไปคล้ายนกกา
จาร์กอนเมื่อขวบเศษ	ตามด้วยเฟรสเป็นภาษา
สองขวบใช้วาจา	โต้ตอบได้เข้าใจกัน
แม่นใครสองขวบแล้ว	ยังบ่แอ้วคำหนึ่งนั้น
ทำนว่า แอบนอร์มัล	ต้องคอนซัลท์ผู้รู้เอย
คำแปล birth cry	- เสียงอูแว้แรก
bubbling	- เสียง แอ แอ แบ แบ
nonsense	- ไม่มีสาระ
no meaning	- ไม่มีความหมาย
speaking to himself	- พูดกับตนเอง
attend	- เรียกความสนใจ
demand	- เรียกร้อง
jargon	- ภาษาเฉพาะ (เด็ก)
phrase	- วลี
abnormal	- ผิดปกติ
consult	- ปรีกษา

และเพื่อให้เกิดความเข้าใจในเรื่องของพัฒนาการทางการพูดของเด็กที่พูดช้ากว่าปกตินั้น ยังมีหลักเกณฑ์ง่าย ๆ อีกประการหนึ่ง ซึ่ง ศิริวรรณ ไกรสุรพงศ์ ได้นำบทประพันธ์ของ รศ. พูนพิศ อมาตยกุล (ศิริวรรณ ไกรสุรพงศ์ 2525 : 42) มาเสนอไว้ดังนี้

สิบเดือนไม่เกี่ยวก๊าว
 ชาติเสียงพยัญชนะ
 สองครึ่งไม่มีคำ
 สามขวบประโยคไม่เกิด
 สามครึ่งถามชื่อไร
 ี่ อี ไหลออกมา
 ลี๊ขวบแม่พูดได้
 จะพูดคุยทุกที
 หกขวบเข้าโรงเรียน
 เอาแต่ชนเรื่อยไป

ขวบยังกล่าวเสียงสระ
 สองขวบจะไม่มีเวิร์ด (คำพูด)
 เป็นคู่ซ้ำ ก่อกำเนิด
 ระวังเกิดจะพูดซ้ำ
 ตอบไม่ได้เป็นภาษา
 แต่ปากว่า นั้นไม่มี
 แต่ไม่เข้าใจคำพาทิ
 ไม่เคยถามว่าทำไม
 ยังพูดเขียนไม่เอาไหน
 พวกนี้ไซร์พูดดีเลย (พูดซ้ำ)

กิจกรรมการเรียนรู้ 4

1. จงจับคู่ให้ตรงกันระหว่างข้อความทางซ้ายและขวามือ

1.1 แรกเกิด

1.2 สองเดือน

1.3 หกเดือน

1.4 10 เดือน -1 ปี

1.5 1 ปีไปแล้ว

1.6 2 ปี

ก. หาเพื่อนคุย

ข. พูดคุยโต้ตอบกับผู้อื่น

ค. พูดภาษาเด็กเฉพาะ

ง. ส่งเสียง แอ แอ แบ แบ

จ. พูดเป็นประโยคง่าย ๆ ได้

ฉ. ร้องไห้ครั้งแรก อู๋อู๋

ช. เริ่มพูดคำแรกได้

ซ. ต้องมีคำถาม

ณ. บอกชื่อ บอกถ่ายหนัก เบาได้

จงเลือกข้อที่ถูกต้องที่สุดเพียงคำตอบเดียว และทำเครื่องหมาย / ลงหน้าข้อความนั้น ๆ

2. ลักษณะพัฒนาการทางภาษาในขั้นแรกของมนุษย์คือ

ก. ร้องไห้

ค. ร้องละอิก

ข. ส่งเสียงคราง

ง. ใช้ท่าทาง

3. ถ้าเด็กเจ็บป่วยในเดือนที่ 2 ของชีวิต พัฒนาการทางภาษาแบบใดที่มีการหยุดชะงัก

ก. ร้องละอิก

ค. ร้องไห้ไม่เป็น

ข. ส่งเสียงคราง

ง. ไม่มีน้ำลายไหล

ลักษณะทางอารมณ์ของเด็กนั้นจะมีลักษณะได้หลายแบบ เป็นต้นว่า ความโกรธ ความกลัว ความอยากรู้อยากเห็น ความรักในบุคคลและสิ่งของต่าง ๆ ความรำเริง เป็นต้น ลักษณะการแสดงออกของอารมณ์ดังกล่าวย่อมมีความแตกต่างกันออกไป ขึ้นอยู่กับปัจจัยหลายอย่าง เช่น เพศของเด็ก สถานภาพทางสังคมและเศรษฐกิจของเด็ก การได้รับการอบรมเลี้ยงดู เป็นต้น ดังนั้น จึงควรจะต้องพิจารณาถึงลักษณะของอารมณ์ในวัยเด็กก่อนต่อไป

1) ความโกรธ

ความโกรธนับว่าเป็นอารมณ์ที่สามัญที่สุดสำหรับเด็กก่อน ทั้งนี้เพราะว่า เด็กวัยนี้มีความรู้สึกว่ามีปมด้อยในเรื่องการเคลื่อนไหวของร่างกาย เช่นเมื่อเด็กทำของตกลงบนพื้น แต่ไม่สามารถจะเก็บเองได้ ผลคือเด็กจะร้องไห้ได้ง่าย หรือในบางครั้งเด็กจะพยายามขอร้องให้ผู้ใหญ่ทำสิ่งใดสิ่งหนึ่งให้ตน แต่ผู้ใหญ่ไม่ปฏิบัติตามคำขอร้องของเขา ผลก็คือเด็กจะโกรธ พฤติกรรมการแสดงออกของเด็กจะมีลักษณะการตีขา ฟาดแขน เด็กบางคนอาจจะมีการกระแทกเท้า หรือขว้างปาสิ่งของที่ถืออยู่ใกล้ตัวทิ้งไป

2) ความกลัว

ความกลัวจะมีผลต่อเด็กเป็นอันมากเมื่อเด็กต้องเผชิญกับสิ่งแวดล้อมใหม่ ๆ ความกลัวโดยธรรมชาติของเด็กนั้น เด็กจะกลัวเสียงฟ้าคะนองโดยการเลียนแบบพฤติกรรมของผู้ใหญ่ หรือความกลัวของเด็กนั้นอาจจะเกิดขึ้นมาเนื่องจากได้รับประสบการณ์อย่างรุนแรงและมีความฝังใจต่อเหตุการณ์ที่ทำให้ตนเกิดความกลัวได้

โดยทั่วไปแล้ว ความกลัวของวัยเด็กก่อนนี้จะกลัวสัตว์ ห้องมืด กลัวที่สูง กลัวบุคคลแปลกหน้า กลัววัตถุและสถานการณ์ต่าง ๆ รวมทั้งกลัวทุกสิ่งทุกอย่างที่มีเสียงดัง ตลอดจนมีความกลัวในเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นอย่างทันทีทันใด

รูปแบบของการสนองตอบทางด้านความกลัวของเด็กนั้น เด็กจะมีลักษณะพยายามหลีกเลี่ยงให้ไกลจากสถานการณ์ที่ทำให้ตนเกิดความกลัว โดยการร้องไห้ ร้องอย่างครวญคราง หายใจหอบแรงมาก สำหรับเด็กที่ยังไม่สามารถวิ่งหนีไปได้ เด็กจะแสดงออกโดยหันหน้าหนี หรือซ่อนใบหน้าให้หลบพ้นจากความหวาดกลัวของตนเอง

3) ความอยากรู้อยากเห็น

ความอยากรู้อยากเห็นจะเริ่มเกิดขึ้นในเดือนที่ 2-3 นั้นแสดงว่า เมื่อดวงตาของเด็กได้

รับการพัฒนาแล้วสามารถมองเห็นสิ่งต่าง ๆ ได้ดี พฤติกรรมที่จะเกิดตามมา คือ ความอยากรู้ อยากรู้อยากเห็น เพราะสามารถมองเห็นความแตกต่างของสิ่งต่าง ๆ ได้ จึงนับว่า ความสามารถในการมองเห็นนี้ นับว่าเป็นแรงจูงใจอย่างหนึ่ง

รูปแบบของความอยากรู้อยากเห็นสามารถแสดงออกได้โดยพิจารณาจากการเกร็งของกล้ามเนื้อใบหน้า การอ้าปากและห้อยลิ้นออกมา รวมทั้งปรากฏรอยย่นบนหน้าผากอีกด้วย ในช่วงปีแรกของชีวิตนั้น เมื่อเด็กเกิดความอยากรู้อยากเห็นแล้ว ลักษณะของเด็กจะมีการเอนกายไปมาตามวัตถุที่ตนสงสัย แต่เมื่อเด็กมีความสามารถในการใช้ประสาทสัมผัส เด็กจะนำเอาสิ่งที่ตนสงสัยมาเขย่า ดึง ผลัก หรือจับต้องในวัตถุนั้นโดยตรง

4) อารมณ์ร่าเริง

ความร่าเริงเป็นลักษณะของเด็กที่มีอารมณ์ยินดีและเด็กมีความสุข เมื่อเด็กอายุเพียง 2-3 เดือน สังคมจะมีส่วนช่วยให้เด็กยิ้มและหัวเราะได้ หลังจากนั้น เด็กจะร่าเริงเมื่อผู้ใหญ่มาเล่นด้วย เป็นต้นว่า เล่นจ๊ะจ๋า สภาพการณ์ดังกล่าวนี้จะช่วยให้เด็กเกิดความสุขได้มาก

การแสดงออกถึงความร่าเริงของเด็กนั้น จะเห็นได้จากการยิ้ม การหัวเราะ การเคลื่อนไหวของแขน ขา และการเปลี่ยนแปลงของการหายใจซึ่งจะเห็นได้อย่างชัดเจนจากช่วงท้อง เมื่อเด็กอายุ 18 เดือน เด็กจะหัวเราะในกิจกรรมที่ตนได้กระทำอยู่

5) อารมณ์รัก

อารมณ์รักนี้จะมีการตอบสนองต่อบุคคลที่เด็กได้ใกล้ชิดสนิทสนม การแสดงออกของอารมณ์รักนี้จะเห็นได้ชัดเจนจากการที่เด็กพยายามเคลื่อนไหวตัวเองให้เข้าไปใกล้กับบุคคลที่ตนรักใคร่ ซึ่งจะเกิดขึ้นได้เมื่อเด็กอายุ 6 เดือนเป็นต้นไป

ในระหว่างปีที่ 2 ของอายุเด็ก เด็กจะมีความรู้สึกรักตนเองและของเล่นของเขาเอง ซึ่งความรักของเด็กนั้นจัดว่าเป็นความรักในวัตถุสิ่งของต่าง ๆ การแสดงออกของความรักในวัยเด็ก โดยทั่วไปแล้ว เด็กจะมีการแสดงออกถึงความรักของตนที่มีต่อผู้อื่นได้อย่างอิสระ เช่น การกอดรัด การตบมือเบา ๆ หรือการจับต่อวัตถุหรือบุคคลต่าง ๆ

พัฒนาการทางอารมณ์ของเด็กจะเริ่มปรากฏขึ้นในระยะ 1-2 เดือนแรก เพราะในวัยนี้ เด็กจะสามารถดูดนมและกลืนอาหารได้ ลักษณะการแสดงออกของเด็กจะมีหลายลักษณะ

บางครั้งอาจจะร้องไห้ สายตามองอย่างไม่มีจุดหมาย ยิ้มคนเดียว ฉะนั้นการให้ความรัก ความอบอุ่น การเอาใจใส่ดูแล การโอบกอดหรือสัมผัสร่างกาย จะมีผลต่อพัฒนาการทางอารมณ์ได้

การสร้างความมั่นคงทางอารมณ์นี้ควรจะเริ่มทำตั้งแต่อายุได้ 1 เดือนเป็นต้นไป กล่าวคือ ไม่ควรปล่อยให้เด็กอยู่ตามลำพัง ในขณะที่เด็กนอนเล่นนั้น ควรอย่างยิ่งจะต้องให้เด็กได้ยินเสียงผู้ใหญ่คุยกัน เสียงคนเดินไปเดินมา การได้ยินเสียง การมองเห็น จะมีส่วนช่วยทางด้านจิตใจและอารมณ์ของเด็กได้มาก หรือการที่เด็กเล็กร้องไห้และทุกครั้งที่เด็กร้อง ผู้เป็นมารดาจะต้องรีบมาโอบอุ้มทันทีก็จะมีผลต่อสภาพจิตใจของเด็กไม่น้อย เพราะตามปกติแล้ว เด็กมักจะชอบ การถูกโอบกอด อุ้มชู แต่การที่ทารกถูกโอบกอดทุกครั้งทีร้องไห้ จะทำให้เด็กมีความคุ้นเคยต่อการถูกตามใจ ทำให้เด็กมีพัฒนาการต่อไปในเรื่องของการที่ไม่สามารถช่วยเหลือตนเอง หรืออาจจะกลายเป็นเด็กที่ตามใจตนเองก็เป็นได้

พัฒนาการทางอารมณ์และจิตใจของเด็กนี้ ควรจะเริ่มให้เด็กมีการพัฒนาการตั้งแต่วัยนี้ โดยที่จะต้องฝึกหัดให้เด็กมีความสามารถในการช่วยเหลือตนเอง รู้จักการรอคอย มีความอดทน สามารถอยู่ตามลำพังได้ การสร้างอารมณ์และสภาพจิตใจให้แก่เด็กนี้จะไม่มีการกำหนดที่แน่นอน แต่ขึ้นอยู่กับประสบการณ์ที่แต่ละคนได้รับมาตั้งแต่แรกเกิด ตลอดจน สภาพสังคมและประเพณี แบบแผนการปฏิบัติของพ่อแม่ที่มีต่อลูก ฯลฯ

เด็กจะมีความรู้สึกเป็นสุข มีอารมณ์ที่มั่นคง และสามารถอยู่ตามลำพังได้ ควรจะต้องให้เด็กมีของเล่น ลักษณะของเล่นเด็กเล็กควรมีลักษณะดังนี้

- ในระยะเดือนแรก ๆ ผู้ใหญ่ควรจะแขวนของเล่นที่มีสีสวยสด สามารถเคลื่อนไหวได้ แขนงไว้บริเวณที่ใกล้กับเด็ก หรือไว้เหนือศีรษะซึ่งจะทำให้เด็กมองเห็นและสร้างความเพลิดเพลินเมื่อเด็กอยู่ตามลำพัง

- อายุประมาณ 5-6 เดือนไปแล้ว เด็กจะชอบเล่นของเล่นที่มีเสียง มีเสียงดังประหลาด ๆ หรือเสียงดังกรู๊งกริ้ง ของเล่นไม่ควรจะมีคมและไม่ควรมีสารพิษ ของเล่นที่เป็นยางหรือพลาสติกควรจะมีรูปร่างให้สะอาด

- เมื่อ 6 เดือน - 1 ปี ทารกชอบถือของเล่น เขย่า และกัด ชอบของเล่นที่สามารถมองดูและคลานตามได้ อาจจะเป็นตุ๊กตาไหลลาน ตุ๊กตาล้มลุก ลูกบอลนิ่ม ๆ

- เมื่อย่างเข้าปีที่ 2 ของเล่นควรจะเป็นประเภทแท่งสี่เหลี่ยมพลาสติกหรือไม้มาต่อกันเป็นชั้น ๆ ต่อเป็นรูปต่าง ๆ ของเล่นประเภทล้อเลื่อนมีเสียง โทรศัพท์ชนิดหมุนได้และมีเสียงตุ๊กตาเหมือนเด็ก ตุ๊กตาเหมือนสัตว์ ฯลฯ

กิจกรรมการเรียนรู้ 5

จงทำเครื่องหมาย ✓ ลงหน้าข้อความที่ถูกต้องเพียงข้อเดียว

1. อารมณ์ตื่นเต้นจะสามารถเปลี่ยนเป็นอารมณ์แบบใด
ก. รัก, กลัว
ข. พอใจ, ไม่พอใจ
ค. โกรธ, ร่าเริง
ง. ตื่นเต้น, ตีใจ
2. การขว้างปาสิ่งของที่อยู่ใกล้ตัวไปให้พ้นจากตัว แสดงว่าเด็กเกิดอารมณ์แบบใด
ก. ต้องการให้ผู้ใหญ่เอาใจ
ข. ตื่นเต้น, ตกใจ
ค. โกรธ
ง. ริษยา
3. เมื่อผู้ใหญ่มาเล่นด้วยจะทำให้เด็กอ่อนเกิดอารมณ์แบบใด
ก. ไม่พอใจ
ข. ตื่นเต้น
ค. อยากรู้ อยากเห็น
ง. ร่าเริง
4. การที่เด็กอ้าปาก ลิ้นห้อย มีรอยย่นบนหน้าผาก แสดงว่าเด็กอ่อนเกิดอารมณ์แบบใด
ก. กลัว, ตกตะลึง
ข. ตื่นเต้น
ค. อยากรู้ อยากเห็น
ง. เจ้าใจ
5. สิ่งที่จะช่วยเสริมสร้างพัฒนาการทางอารมณ์ของเด็กได้ดีที่สุดคือข้อใด
ก. ของเล่น
ข. การอุ้มเด็กตลอดเวลา
ค. การพูดคุยกับเด็ก
ง. การใกล้ชิดกับเด็กตลอดเวลา

บทสรุป

1. วัยเด็กอ่อน หมายถึง เด็กที่มีอายุ 2 สัปดาห์ - 2 ปี เป็นระยะเวลาที่เด็กจะต้องได้รับการเอาใจใส่ดูแล ได้รับการตอบสนองต่อสิ่งที่จำเป็นสำหรับการวางพื้นฐานในชีวิต เพื่อที่จะดำเนินชีวิตต่อไปได้อย่างเหมาะสมทั้งทางด้านร่างกาย อารมณ์ สังคม

2. การเปลี่ยนแปลงทางด้านร่างกายลักษณะภายนอกประกอบด้วยการเพิ่มทางด้านความสูงและน้ำหนักของร่างกาย เมื่ออายุได้ 6 เดือน ลักษณะรูปร่างจะเริ่มมีสัดส่วนมากขึ้น เพื่อให้การทรงตัวดีขึ้น กระดูกอ่อนบางชิ้นเริ่มเชื่อมต่อเข้าหากัน เมื่ออายุ 6-8 เดือน ฟันน้ำนมจะเริ่มขึ้นโดยเริ่มจากฟันหน้าซี่ล่าง ลักษณะของฟันน้ำนมจะใสออกฟ้า ๆ นิดหน่อย

3. การเปลี่ยนแปลงทางด้านอวัยวะภายในร่างกาย เริ่มมีวุฒิภาวะมากขึ้นตามลำดับ ทำให้เด็กเริ่มเป็นตัวของตัวเอง มีความต้องการและมีลักษณะเฉพาะเป็นของตนเอง ทำให้เด็กสามารถนอนเป็นเวลา รู้จักเลือกรับประทานอาหารที่ตนชอบได้ ควบคุมกระเพาะปัสสาวะได้เมื่ออายุ 15-16 เดือน สามารถควบคุมการขับถ่ายอุจจาระได้เมื่ออายุ 1 1/2 - 2 ปี

4. กิจกรรมการเคลื่อนไหวของวัยเด็กอ่อนจะมี 2 ลักษณะ คือ (1) เมื่อได้รับสิ่งเร้ามาเร้าเฉพาะส่วนจะทำให้เกิดปฏิกิริยาสะท้อนมีพฤติกรรมเกิดขึ้น เช่น การอ้าปากดูดนมเมื่อได้รับสัมผัสบริเวณแก้ม เกร็งฝ่าเท้าคล้ายพัดเมื่อลูบฝ่าเท้า ลอยตัวอยู่ในน้ำได้ ผงะออกจากกันทำท่าคล้ายโอบกอดเมื่อได้รับฟังเสียงดัง (2) การเคลื่อนไหวเนื่องมาจากการทำงานของกล้ามเนื้อที่สามารถควบคุมได้ เช่น การเคลื่อนไหวส่วนศีรษะ ลำตัว แขน ขา มือ การเดิน การวิ่ง ซึ่งการเคลื่อนไหวดังกล่าวจำเป็นจะต้องได้รับการฝึกหัดโดยตรง

5. พัฒนาการทางภาษาของเด็กเริ่มต้นจากการร้องไห้เป็นครั้งแรก นั้นแสดงว่าปอดเริ่มทำงาน ส่วนการร้องไห้แบบแผดเสียงซึ่งเป็นการฝึกกล้ามเนื้อของเด็กให้มีความแข็งแรงมากขึ้น ต่อมาจะมีการส่งเสียงครางอ้อแอ้ การร้องคราง การสะอึก การทาวเสียงดัง เมื่อเริ่มพูดเป็นคำ ๆ จะรู้จักเลียนเสียงที่ได้ยิน เริ่มพูดเป็นวลีและประโยคได้ตามลำดับ ในขณะที่เด็กยังไม่สามารถพูดเปล่งเสียงได้นั้น เด็กจะทำความเข้าใจในสิ่งต่าง ๆ จากการสังเกตความรู้สึก การแสดงออกทางใบหน้า น้ำเสียงที่พูด ท่าทางของผู้พูด

6. อารมณ์ของเด็กแรกคลอดจะเกิดอารมณ์ตื่นเต้นเพียงอย่างเดียว หลังจากนั้นจะพัฒนาเป็นอารมณ์พอใจและอารมณ์ไม่พอใจ โดยอารมณ์พอใจจะเปลี่ยนแปลงเป็นอารมณ์รักว่าเรใจ ส่วนอารมณ์ไม่พอใจจะเปลี่ยนแปลงเป็นอารมณ์โกรธ กลัว วิตกกังวล ผิดหวัง กระวนกระวายใจ กังวลใจ

7. ในวัยเด็กอ่อนควรจะได้รับการพัฒนาการทางด้านอารมณ์ด้วยการฝึกหัดให้เด็กมีความสามารถช่วยเหลือตนเอง รู้จักรอคอย มีความอดทน สามารถอยู่ตามลำพังตนเองได้ และควรส่งเสริมให้เด็กได้เล่นของเล่น เพราะของเล่นจะช่วยทางด้านอารมณ์และจิตใจของเด็กได้วิธีหนึ่ง

การประเมินผล

จงทำเครื่องหมาย ✓ ลงบนหน้าข้อความที่ถูกต้องที่สุดเพียงข้อเดียว

1. ฟันของเด็กที่งอกครั้งแรกมักจะเริ่มงอกจากข้อใด
ก. ฟันหน้า
ข. ฟันล่างข้างหน้า
ค. ฟันเขี้ยว
ง. ฟันบนข้างหน้า
2. การฝึกเกี่ยวกับการขับถ่ายควรจะทำให้ได้เมื่อเด็กอายุเท่าใด
ก. ทุกวัย
ข. 6 เดือน
ค. 1 ขวบครึ่ง - 2 ขวบ
ง. 2 ขวบขึ้นไป
3. เด็กอ่อนเมื่อลูบเท้า จะมีอาการคือ กางนิ้วเท้าออกคล้ายพัด ลักษณะเช่นนี้เรียกว่าอะไร
ก. ปฏิกริยาสะท้อนตามธรรมชาติ
ข. Moro reflex
ค. Swimming reflex
ง. Babinski reflex
4. อาการที่ทารกถ่ายน้ำลอยตัวอยู่ในน้ำได้ เรียกว่าอะไร (ให้ตัวเลือกข้อ 3)
ก. นอน
ข. กิน
ค. ร้องไห้
ง. เบียดแจะ
5. เด็กอ่อนจะมีกระดูกจำนวนกี่ชิ้น
ก. 305 ชิ้น
ข. 350 ชิ้น
ค. 260 ชิ้น
ง. 206 ชิ้น
6. การร้องไห้ของเด็กครั้งแรกจะเป็นการบ่งแสดงถึงข้อใด
ก. นิว
ข. กระหาย
ค. เบียดแจะ
ง. ปวดท้าวาน
7. น้ำหนักและส่วนสูงของเด็กแรกเกิดส่วนใหญ่คือข้อใด
ก. 2,000 กรัม, 45 ซม.
ข. 3,200 กรัม, 50 ซม.
ค. 3,000 กรัม, 45 ซม.
ง. ขึ้นอยู่กับเด็กแต่ละคน
8. กิจกรรมของเด็กอ่อนส่วนใหญ่คือข้อใด
ก. นอน
ข. กิน
ค. ร้องไห้
ง. เบียดแจะ
9. ช่วงวัยเด็กอ่อนมีความสำคัญอย่างไร
ก. ต้องได้รับการพัฒนาลักษณะพื้นฐานของชีวิต
ข. ต้องได้รับการดูแลทางร่างกาย
ค. ต้องได้รับการดูแลทางจิตใจ
ง. ต้องได้รับอาหารที่ดี
10. ข้อใดไม่ใช่ลักษณะพัฒนาการทางภาษา
ก. ร้องไห้
ข. สะอึก
ค. ส่งเสียงคราง
ง. การแผดเสียงร้อง

บรรณานุกรม

- ฉวีวัฒน์ จุณณานนท์และคณะ. **คุยกับหมอเรื่องลูก** พิมพ์ครั้งที่ 6 กรุงเทพฯ : สำนักงานแพทย์ชจร, 2533.
- นันทนา ประชาฤทธิ์ภักดี. "สอนพูด" **ใกล้หมอ** 4, 2 (กุมภาพันธ์ 2525) : 43-45.
- ศิริวรรณ ไกรสุรพงศ์. "สอนพูด" **ใกล้หมอ** 6.3 (มีนาคม 2525) : 41-44.
- สุนันทา พลปักพี. "ใบ้" **ใกล้หมอ** 5, 4 (เมษายน 2524) : 6-9
- หมอฟัน (นามแฝง). "ฟันน้ำนมนี้สำคัญไฉน" **แพทย์** 3, 26 (มิถุนายน 2524) : 68-69.
- อุไภยวรรณ ลวีระ. "แม่และลูก : การเลือกของเล่นให้ลูก" **ใกล้หมอ** 4, 5 (พฤษภาคม 2523) :57-60.
- Helen Bee. **The Developing Child**. New York : Harper and Row, 1975.
- Hurlock. **Developmental Psychology**. 3rd ed. New York : McGraw-Hill, 1968.
- Hurlock. **Developmental Psychology**. 4th ed. New York : McGraw-Hill, 1975.
- Johnson and Medinnus. **Child Psychology : Behavior and Development**. 2nd ed. New York : John Wiley and Sons, 1969.